

in practice, that modernisation did not require a Muslim society to give up its identity. Whether he fully succeeded is another question; Jadidism faced opposition from conservative religious authorities, and the political upheavals of the early twentieth century eventually overtook many of his projects. But the intellectual framework he built – the insistence that progress and tradition can coexist if approached with enough thought – remains relevant, particularly in a world where this tension has not gone away.

Bibliography:

1. Асанова Е. Ісмаїл Гаспринський – провідник модернізації ісламського просвітництва та культури в Криму. *Українське релігієзнавство*. № 93.

2. Горохова Г. І. Аналіз творчої спадщини Ісмаїла Гаспринського – реформатора, публіциста, творця та ідеолога потужного руху серед мусульманських народів у сфері просвітництва наприкінці XIX – на початку XX ст. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2025. Том 36 (75) № 2.

3. Каюк С. Загублений світ мусульман: інтелектуальна провокація Ісмаїла Гаспринського. Дніпро, 2024.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-621-1-3>

Panov S. F.,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Docent,
Professor of Department the Germanic Languages
and Intercultural Communication
Draghomanov Ukrainian State University
Kyiv, Ukraine*

ISMAIL GASPRINSKY'S EDUCATIONAL ACTIVITIES IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION AND CULTURE THE CRIMEAN TATAR PEOPLE

Since the 1880s, there are reasons to speak of the beginning of the revival of the Crimean Tatar people. This process is associated with the activities of its educated representatives. They purposefully worked to improve the situation of the Crimean Tatar ethnic group, develop education and modernize public life. By right, the figure of I. Gasprinsky laid the foundation for the cultural and educational revival of the Crimean Tatar people at the first stage of this process [1, p. 82].

I. Gasprinsky's educational path began in one of the Bakhchisarai mektebes. Then he studied for two years at the Simferopol men's gymnasium.

After that he was transferred to an educational institution in Voronezh, and later to a military gymnasium. However, due to “home circumstances” he was forced to leave his studies and return to Bakhchisarai. Returning home, he began teaching at a local Muslim school [2, p. 5; 3, p. 15].

In 1871–1875, I. Gasprinsky traveled abroad to France, Spain, the countries of North Africa, and Turkey. These travels later inspired I. Gasprinsky to create works of art and influenced the formation of his worldview. In 1871, he went to Paris. He spent several months in 1874–1875 in Egypt, where he lived mainly in Cairo. The experience gained during his French and Egyptian travels largely determined his value priorities and further life path.

I. Gasprinsky began to implement these achievements primarily in the development and implementation of a new system of school education, first for the Muslims of Crimea, and then for other regions where representatives of the Crimean Tatar people lived. Substantiating his position, he wrote: “The powerful, seething West with its billions and wide knowledge, the awakening pagan East with its countless population can crush us like a vice, if we do not hurry to unite properly, become enlightened and develop our working capacity and productivity to the fullest extent.” As biographical sources show, he began to form a conviction in the need for urgent reforms in the spiritual life of Muslims.

First of all, it was about combining the achievements of scientific and technological progress of Christian countries with the renewed religious principles of Islamic peoples. In addition, the impressions of his travels formed the basis of the plots of his works of art. He wrote several novels and short stories (“And the Day Was Born”, “The Lioness Girl”, “The Land of Eternal Bliss”, “French Letters”, “African Letters”, etc.) [4, p. 8].

I. Gasprinsky, as a talented teacher, was a well-known and consistent reformer of school education of the Turkic-Tatar peoples. His primary task was to reform the education system of the Crimean Tatars, which had ancient roots spanning many centuries. It consisted of confessional educational institutions, mektebes and madrasas. In the second half of the 19th century, mektebes and madrasas no longer met the educational needs of the Crimean Tatar community in terms of content, methods, or connection with modernity, which necessitated the need for large-scale reforms [5, p. 28].

He understood that the foundations of a worldview are laid in childhood. Then he wrote textbooks and books designed for young readers. Under his own editorship, he publishes numerous books in the Crimean Tatar language, which are in great demand. His textbook “Khoja-i-subyan” (“Teacher of Children”) has been reprinted many times and has become the most popular publication in the Turkic-speaking environment.

In 1884, Ismail Gasprinsky opened the first Crimean Tatar school in Bakhchisarai, the “usul jadid mekteb” (“new teaching method”). At that time, the new educational movement was called Jadidism, the main feature of which

was the introduced methodology of sound teaching modeled after European schools. Over time, the concept of “new school” went beyond the boundaries of the pedagogical discourse itself and acquired symbolic meaning as a path to moral, cultural and social renewal. New schools, initiated within the framework of the educational movement, gradually spread both in Crimea and beyond its borders [4, p. 15–16].

The leading educational center in Bakhchisarai actually served as the first pedagogical seminary in the region, where a new type of personnel potential was formed. After completing the training, teachers returned to their communities and introduced modern teaching methods. Modern methods were focused on rational thinking and practical knowledge. These schools trained future teachers, journalists, doctors and other specialists, who, with the support of I. Gasprinsky’s circle, were given the opportunity to continue their education at a higher level in Istanbul.

I. Gasprinsky wrote wonderful poems. In particular, he dedicated poetry to his native land:

*“Green Island” – that’s what everyone calls it.
Wonderful island, magical Crimea!
Our Crimea is like a winged seagull,
Which flies blue over the sea.
Everything here is like in a legend:
Caves, rocks,
The vine of grapes is a serpentine bend,
Rivers, lakes, human dwellings,
Black hats of steep peaks.
Here the sea whispers an ancient tale,
Here – in dance and music the memory of tribes”*
(Trans. D. Kononenko).

Conclusions. Having analyzed the creative heritage of the outstanding thinker, educator, publicist and reformer, public figure of the late 19th – early 20th centuries. Ismail Gasprinsky, we note the invaluable influence on the development of a progressive society not only of the Crimean Tatars, but also of all Turkic-speaking peoples. In this sense, the study and popularization of the intellectual heritage of Ismail Gasprinsky is an extremely important task.

Bibliography:

1. Бекірова Г., Іванець А., Тищенко Ю., Громенко С., Аблаєв Б. Історія Криму та кримськотатарського народу. Київ : Кримська родина; Майстер книг, 2020. 200 с.
2. Гаспринський І. Рання публіцистика: 1879–1886 рр. Харків : Фоліо, 2023. 285 с
3. Ганкевич В. Ю. Життя і діяльність І. Гаспринського (1851–1914) : автореф. дис. ... кандидата історичних наук : 07.00.02 / Запорізький державний університет. Запоріжжя, 1995. 27 с.

4. Гаспринський І. Молла Аббас. Вибрані літературні твори: кримськотатарська проза українською. 2-ге вид. Київ: «Майстер книг», 2024. 256 с.

5. Петриченко І. Ісмаїл Гаспринський – реформатор освіти кримських татар. *Сьомі Фльорівські читання* : матеріали науково-практичної конференції. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2022. С. 27–29.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-621-1-4>

Юксель Г. З.,

*докторка наук зі соціальних комунікацій, доцент,
професорка кафедри журналістики*

*Навчально-наукового інституту філології та журналістики
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ІСМАЇЛ ГАСПРИНСЬКИЙ ЯК РЕФОРМАТОР ОСВІТИ ТА ЗАСНОВНИК ТЮРКСЬКОЇ ПРЕСИ

У 2026 році знаменується 175-та річниця від дня народження Ісмаїла Гаспринського (1851–1914) – видатного кримськотатарського просвітителя, реформатора освіти, журналіста, видавця та одного з найвпливовіших інтелектуалів мусульманського тюрського світу. Його діяльність стала важливою складовою процесів модернізації мусульманських суспільств та формування нової інтелектуальної культури серед тюркських народів.

Постать Гаспринського є унікальною завдяки поєднанню різних сфер діяльності. Він виступав одночасно як педагог-реформатор, редактор і видавець, публіцист, письменник та громадський діяч. У сучасній історіографії Гаспринський розглядається як один із ключових представників мусульманського модернізму. Значний внесок у дослідження його діяльності зробили Е. Лаццеріні [9], Х. Кирилми [10], А. Фішер [5], а також дослідники В. Ганкевич [1], І. Керімов [8] та ін. Їхні праці підкреслюють, що діяльність Гаспринського стала важливим елементом інтелектуальних трансформацій, які відбувалися серед мусульманських народів Російської імперії наприкінці XIX століття.

Одним із ключових напрямів діяльності І. Гаспринського була реформа мусульманської освіти. Традиційна система навчання в медресе значною мірою базувалася на механічному заучуванні релігійних текстів і не відповідала потребам модерного суспільства. У відповідь на ці виклики Гаспринський запропонував новий підхід до навчання –